

Rola zasobów relacyjnych w budowaniu konkurencyjności regionu w zapisach strategii rozwoju województw 2020

Wawrzyniec Rudolf¹

Streszczenie: W opracowaniu podjęto próbę spojrzenia na konkurencyjność regionu z perspektywy, rozwiniętej w sektorze przedsiębiorstw, teorii zasobowej. W myśl tego podejścia organizacja (tu: terytorialna) chcąc korzystać z zasobów będących w dyspozycji jej interesariuszy instytucjonalnych musi wchodzić z nimi w relacje. Zwrócono szczególną uwagę na rolę tzw. zasobów relacyjnych od których współcześnie w coraz większym zakresie zależy potencjał rozwoju terytorium. W wymiarze empirycznym opracowanie dotyczy analizy treści nowych strategii rozwoju polskich województw (analiz SWOT) pod kątem występowania w nich zapisów wskazujących na istnienie lub deficyt różnego rodzaju relacji w regionie. Dokonano ich charakterystyki i wyciągnięto wnioski dotyczące oceny zasobów relacyjnych przez samorządy województw.

Słowa kluczowe: zasoby relacyjne, zasoby niematerialne, konkurencyjność regionu, polityka regionalna.

Wprowadzenie

Konkurencyjność terytorium definiowana jest jako zdolność regionów do przystosowywania się do zmieniających się warunków. Regiony współzawodniczą z innymi, dla utrzymania bądź poprawy swojej pozycji na rynku. T. Markowski wyróżnia dwie kategorie współzawodnictwa. Pierwsza, nazwana współzawodnictwem bezpośrednim, oznacza rywalizację o dostęp do różnego rodzaju korzyści z zewnątrz, w tym pozyskiwanie inwestorów. Druga, nazywana współzawodnictwem pośrednim, obejmuje działania władz regionów, mające na celu stworzenie sprzyjających warunków dla sektora przedsiębiorstw. Mają one wpłynąć na lepsze wyniki lokalnych firm, a w konsekwencji na wyniki całego terytorium. Władze regionów powinny więc koncentrować się na tworzeniu sprzyjających warunków dla podmiotów gospodarczych, aby zachęcić je do inwestowania na swoim terenie.

Procesy globalizacji i regionalizacji, czy dynamika otoczenia rynkowego powodują, że o konkurencyjności terytoriów nie decydują już tylko posiadane zasoby materialne, ani organizacyjna zdolność do przyciągania kapitału finansowego i ludzkiego z zewnątrz. Współcześnie procesy rozwoju zależą w coraz większym zakresie od zasobów wiedzy i kompetencji, które mimo relatywnie wysokiej mobilności mają terytorialny charakter. Dlatego w modelach rozwoju opartych na wspieraniu zasobów endogenicznych (wewnętrznych) coraz większą wagę przywiązuje się do budowania sieci powiązań podmiotów lokalnych i regionalnych dla budowania zasobów opartych na tych relacjach. Chodzi tu o relacje władzy i administracji województw z innymi interesariuszami instytucjonalnymi (podmiotami publicznymi, społecznymi i prywatnymi). Chodzi też o inne systemy relacji jakie tworzą podmioty w ramach swoich sektorów (sieci biznesowe, sieci organizacji pozarządowych, sieci lokalnych jst, itp.) oraz relacje przekraczające granice sektorów, których najbardziej jaskrawym przykładem są związki nauki z gospodarką, tak mocno współcześnie promowane przez ośrodki władzy i organizacje otoczenia biznesu. W opracowaniu istniejące powiązania (relacje w regionie) oraz powiązania łączące podmioty regionalne z krajowymi, czy międzynarodowymi nazywane są jako zasoby relacyjne.

Celem opracowania jest próba spojrzenia na konkurencyjność regionu z perspektywy teorii zasobowej ze szczególnym uwzględnieniem roli zasobów relacyjnych w procesie rozwoju regionu. Badania mają też na celu identyfikację zasobów relacyjnych w nowych strategiach rozwoju polskich województw (zapisy strategicznej analizy SWOT) oraz ich charakterystykę.

¹ Uniwersytet Łódzki.

Konkurencyjność regionu z perspektywy teorii zasobowej

Na istotną rolę zasobów w rozwoju organizacji wskazuje tzw. teoria zasobowa (*resource based view*)². Zgodnie z tą teorią, analiza stosunków między organizacjami w sieci może pomóc menedżerom zrozumieć stosunki władzy i zależności zachodzące między ich organizacją a jej interesariuszami instytucjonalnymi³. W opracowaniu posłużono się terminem „organizacja terytorialna”, którą będziemy rozumieć jako struktury organizacyjne samorządu województwa wraz z ich kierownictwem (władza wykonawcza regionu). Jej podstawowym celem jest troska o zaspokojenie zbiorowych potrzeb mieszkańców terytorium.

Jednak ograniczoność posiadanych zasobów, złożony układ kompetencyjny, oraz wielość organizacji, które mają wpływ na zadowolenie mieszkańców regionu sprawiają, że kreowanie przez organizację terytorialną rozwoju wymaga wchodzenia z nimi w relacje i angażowania ich w procesy rozwojowe. Wg wspomnianej teorii wrażliwość organizacji (tu: terytorialnej) na wpływ jej otoczenia zależy od jej zapotrzebowania na zasoby (materialne, finansowe, ludzkie, relacyjne...), które są potrzebne dla stymulowania rozwoju regionu. To pokazuje, że regiony bez wypracowania silnych relacji ze swoimi interesariuszami instytucjonalnymi (lokalnymi jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi, samorządami przedsiębiorców, uczelniami wyższymi,...) zorientowanymi na osiąganie wspólnych celów, nie będą mogły w długim okresie zapewnić sobie trwałych pozycji konkurencyjnych.

Za przyjęciem teorii zasobowej jako teoretycznego odniesienia dla badań dotyczących konkurencyjności regionu przemawia fakt, że formułuje się ją na takim poziomie analizy, który jest właściwy poziomowi organizacji terytorialnej. Teoria ta reprezentuje zatem punkt widzenia władz terytorialnych i kierownictwa administracji terytorium (np. dyrektorzy departamentów w urzędzie marszałkowskim) patrzących na zewnątrz, w kierunku ich otoczenia instytucjonalnego. Możemy zatem stwierdzić, że władza regionu oferuje swoim interesariuszom instytucjonalnym różne zachęty poprzez prowadzoną politykę rozwoju, w zamian za wkład tych organizacji w postaci zasobów, którymi one dysponują oraz różnego rodzaju wsparcie, również o charakterze politycznym. Wśród zachęt na pierwszy plan wysuwają się środki finansowe, pochodzące w większości z budżetu UE (polityka spójności), których dystrybucją na poziomie regionu koordynuje właśnie samorząd województwa.

Tacy autorzy jak T. Marszał i T. Markowski, wskazują na ogólną zależność między posiadanymi zasobami materialnymi i rozwojem ekonomicznym regionu. Twierdzą równocześnie, że po przekroczeniu pewnego poziomu, dalszy rozwój może się odbywać głównie w oparciu o zasoby intelektualne, a więc zasoby posiadanej wiedzy i kompetencji⁴. Zasoby te związane są z czynnikiem ludzkim, stąd posiadają zdolność multiplikowania się - upowszechniania i przenikania do innych organizacji. Przyjmuje się równocześnie, że efekty zewnętrzne (*externalities*) związane z wiedzą są do pewnego stopnia ograniczone geograficznie. Oznacza to, że przedsiębiorstwa funkcjonujące w okolicy źródeł wiedzy, odnoszą większe korzyści z efektów zewnętrznych wiedzy i najprawdopodobniej będą się wykazywać lepszymi wynikami w zakresie innowacyjności oraz większą wydajnością, niż firmy zlokalizowane gdzie indziej⁵. Ważną rolę odgrywa tu dostęp do informacji.

Dla pojawienia się nowych impulsów i innowacyjnych pomysłów, region powinien zapewnić podmiotom gospodarczym i innym organizacjom szeroki dostęp do tzw. bazy wiedzy powszechnej. Oznacza to, że organizacje miałyby dostęp do różnorodnych lecz komplementarnych źródeł wiedzy, pochodzących z samego regionu lub uzyskanych poprzez powiązania ponadregionalne. R.A. Boschma zwraca uwagę na rolę różnorodności w pobudzaniu rozwoju klastrów⁶. Sama wiedza, czy kompetencje nie wystarczą jednak dla integracji firm i interaktywnego procesu uczenia się. Zdaniem B. Carlsson et. al.⁷ konieczne są tu różne mechanizmy (np. rynki, sieci), które koordynują działania w organizacjach i pomiędzy nimi, wnosząc swój istotny wkład. Poza podmiotami gospodarczymi, istnieje szeroki wachlarz innych aktorów i organizacji, takich jak np. instytucje naukowo-badawcze, jednostki edukacyjne, organizacje pozarządowe, organizacje rynku

² J. Pfeffer, G.R. Salancik, *The External Control of Organizations*, Stanford University Press, Stanford 2003.

³ M. J. Hatch, *Teoria organizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 89-92.

⁴ T. Marszał, T. Markowski, *Konkurencyjność regionów jako element polityki przestrzennej*, [w:] T. Marszał (red.), *Współczesne problemy rozwoju regionalnego*, KPZK PAN, Warszawa 1998, s. 134.

⁵ G. B. Audretsch, M. Feldman, *Spillovers and the geography of innovation and production*, "American Economic Review" 1996, vol. 86, s. 630-640.

⁶ R. A. Boschma, *Competitiveness of Regions from an Evolutionary Perspective*, "Regional Studies" 2004, vol. 38, no 9, s. 993-1006.

⁷ B. Carlsson, S. Jälobsson, M. Holmen, A. Rickne, *Innovation systems: analytical and methodological issues*, "Research Policy" 2002, vol. 31, s. 233-245.

finansowego itp., które dostarczają komplementarnego wkładu, niezbędnego do realizacji procesów innowacyjnych. Konkurencyjność regionu zależy nie tylko od obecności w granicach regionu kompetentnych i innowacyjnych organizacji, ale także od zdolności do koordynacji działalności tych organizacji. Przyjmuje się, co należy szczególnie podkreślić, że im bardziej są rozwinięte relacje między różnymi częściami systemu, tym bardziej dynamiczny jest system.

Należy podkreślić, że na intensywność i charakter procesu tworzenia wiedzy oraz na mechanizmy uczenia się, takie jak np. charakter kooperacji pomiędzy firmami, wpływa otoczenie instytucjonalne⁸. Otoczenie to składa się zwykle z niezależnego zbioru instytucji w konkretnym regionie. Regionalne otoczenie instytucjonalne, charakteryzujące się wzajemnym zaufaniem, traktowane jest jako wartość dodana regionu, która wspiera procesy uczenia się i innowacji. W otoczeniu takim, jak twierdzą P. Maskell i A. Malmberg⁹, informacje przekazywane są znacznie łatwiej, jeśli partnerzy posiadają wspólne elementy kulturowe, takie jak język czy system wartości. Warto podkreślić, że regionalny układ instytucjonalny bazujący na relacjach posiada współcześnie kluczowe znaczenie dla konkurencyjności terytorium. Zarówno wiedzę, jak i wspomniany układ instytucjonalny utożsamiany w niniejszym opracowaniu z zasobami relacyjnymi trudno naśladować czy imitować w innych regionach. Przykładem mogą tu być instytucje nieformalne (np. kultura wzajemnego zaufania), będące wynikiem wieloletniej tradycji czy specyficznych uwarunkowań danego regionu. Instytucji takich nie można nabyć na rynku, nie można ich również szybko zmienić w procesie prowadzonej polityki rozwoju. Jednak konsekwentne działania władz regionu w kierunku angażowania regionalnych interesariuszy instytucjonalnych we wspólne prowadzenie polityki rozwoju oraz wspieranie systemów budowania relacji podmiotów regionalnych może w długim okresie zaowocować stworzeniem kultury wzajemnego zaufania i długookresowym wzrostem.

W dalszych rozważaniach przyjrzymy się zapisom strategii rozwoju polskich województw pod kątem występowania w nich zapisów nawiązujących do zasobów relacyjnych. Dokonamy ich charakterystyki i ocenimy ich obecną rolę w budowaniu konkurencyjności województw jaką przypisali im autorzy opracowań strategicznych.

Cel i metodyka badania

Badania miały na celu identyfikację zasobów relacyjnych w nowych strategiach rozwoju województw oraz dokonanie ich charakterystyki. Należy zaznaczyć, że strategia rozwoju jest podstawowym instrumentem prowadzenia przez samorząd województwa polityki rozwoju. Jest on wymagany zarówno przez prawo polskie, jak i unijną zasadę programowania zobowiązującą jednostki terytorialne chcące zostać beneficjentami polityki spójności do podjęcia wysiłku przygotowania strategicznych i operacyjnych planów swojego długookresowego rozwoju. Strategia powinna uwzględniać zapisy wielu dokumentów strategicznych powstałych na szczeblu europejskim i krajowym.

Standardowa strategia rozwoju województwa powinna zawierać takie elementy jak: diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa w kontekście krajowym i regionalnym, a także europejskim, zakończoną analizą SWOT, trendy i główne wyzwania rozwojowe województwa do 2020 r., cele polityki rozwoju województwa, strategiczne kierunki działań podejmowane przez samorząd województwa dla osiągnięcia celów polityki rozwoju, źródła i instrumenty finansowe realizacji strategii oraz wskaźniki realizacji stanowiące podstawę dla systemu monitorowania¹⁰.

Warto zwrócić uwagę, że to analiza SWOT województwa jest ukoronowaniem procesu przygotowywania diagnozy, dostarcza bowiem informacji dla wytyczenia kierunków dalszego wzrostu i budowania konkurencyjności. Analiza SWOT jest podstawą do wytyczania wizji rozwoju województwa i strategicznych celów rozwojowych. Zawarte w niej zapisy są efektem złożonych badań i analiz potencjału regionów. Należy przyjąć, że wspomniane zapisy są efektem rzetelnej analizy potencjału poszczególnych regionów. Ze względu na taką rolę tej części dokumentu, postanowiono proces badawczy skoncentrować właśnie na analizie zapisów analizy SWOT w strategiach rozwoju województw.

⁸ C. Edquist, Systems of innovation approaches. Their emergence and characteristics, [w:] C. Edquist (ed.), System of Innovation. Technologies, Institutions and Organizations, Pinter, London 1997, s. 20.

⁹ P. Maskell, A. Malberg, The competitiveness of firms and regions. 'Ubiquitification' and the importance of localized learning, "European Urban and Regional Studies" 1999, no 6, s. 9-25.

¹⁰ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Aktualizacja strategii rozwoju województw z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych i unijnych. Przewodnik, Warszawa, maj 2011.

Cel badania został rozwinięty w postaci następujących pytań badawczych:

1. Jakich obszarów merytorycznych oraz jakiego zakresu przestrzennego dotyczą zasoby relacyjne zidentyfikowane w analizie SWOT województw i które z nich dominują?
2. Jak klasyfikowane są zasoby relacyjne (jako mocne, czy słabe strony) w strategicznej analizie wnętrza regionów?
3. Jakie czynniki z otoczenia zewnętrznego regionów są uznawane za mające potencjalny wpływ na zasoby relacyjne regionu i które z nich są najczęściej wskazywane?

Wcześniejsze doświadczenie autora w zakresie budowania strategii rozwoju pozwoliło na doprecyzowanie częściowych odpowiedzi na postawione pytania badawcze w postaci hipotez, które prezentujemy niżej. Kolejne hipotezy nawiązują do wcześniej sformułowanych pytań badawczych.

- H1. Zasoby relacyjne dotyczą w większości tych obszarów merytorycznych, które od początku funkcjonowania samorządów wojewódzkich stały się ich zadaniami własnymi (rozwój innowacyjności w wymiarze gospodarczym, rozwój współpracy międzynarodowej).
- H2. Zasoby relacyjne są postrzegane przez samorządy województw głównie w przestrzeni regionalnej, rzadziej natomiast w przestrzeni krajowej, czy międzynarodowej.
- H3. Zasoby relacyjne są uznawane jako słabości potencjału rozwojowego województw
- H4. Czynniki z otoczenia regionów postrzegane są na ogół jako możliwości (a nie zagrożenia) dla rozwoju zasobów relacyjnych regionu.

Do badania zapisów strategii rozwoju województw na lata 2014-2020 wykorzystana została technika analizy treści (*content analysis*)¹¹. Dokumenty te powstawały w okresie 2012-13 jako „aktualizacja” strategii uchwalanych w latach 2005-2006. W praktyce jednak samorządy województw przygotowały zupełnie nowe dokumenty. Przyjęto założenie, że strategie rozwoju województw zostały opracowane przez autorów wywodzących się ze środowiska kulturowego poszczególnych województw. Fakt, że zbiorowość generalna ma zaledwie 16 jednostek sprawia, że badano zapisy wszystkich wspomnianych dokumentów¹².

Badanie strategii polegało na analizie ich treści jawnych. Analizą zostały objęte wszystkie zapisy zawartych w nich analiz SWOT. Wśród wymienionych w nich cech poszczególnych regionów (mocne/słabe strony) i czynników ich otoczenia zawartych w drugiej części analizy (możliwości/zagrożenia) zidentyfikowano te, które można uznać odpowiednio: za zasoby relacyjne oraz za czynniki mające na te zasoby wpływ. Dla ułatwienia identyfikacji wspomnianych zapisów, wyszukano terminy związane z kontekstem zasobów relacyjnych, takim jak: relacje, współpraca, współdziałanie, partnerstwo, sieci, kooperacja, koordynacja, powiązania, PPP, umiędzynarodowienie, powiązania, związki, partycypacja. Ostateczna klasyfikacja zapisów zależała od intuicji badacza.

W dalszym etapie prowadzono analizę treści jawnych na zbiorze zapisów w analizach SWOT, które odnoszą się do zasobów relacyjnych. Dokonano ich charakterystyki z uwzględnieniem: województwa, miejsca w analizie SWOT, obszarów merytorycznych, których dotyczą, czy wymiaru przestrzennego w jakim autorzy strategii umieścili kolejne zasoby relacyjne.

Wyniki badań empirycznych

W wyniku prowadzonych badań zidentyfikowano 1719 zapisów, należących do czterech kategorii: mocne strony (424), słabe strony (552), możliwości (407) i zagrożenia (336). Uzyskany zbiór zapisów poddano ocenie wg wyżej opisanej metodyki, celem identyfikacji zapisów dotyczących zasobów relacyjnych oraz czynników mających na nie wpływać. W tabeli 1 zaprezentowano ilości zapisów analizy SWOT badanych dokumentów ogółem oraz tych, które zostały oznaczone jako relacyjne.

¹¹ R. Mayntz, K. Holm, P. Hübner, Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej, PWN, Warszawa 1985, s. 192.

¹² W przypadku województwa małopolskiego w strategii rozwoju regionu nie umieszczono analizy SWOT, w rezultacie czego liczba badanych dokumentów strategicznych wyniosła 15.

Tabela 1. Ilość zapisów analizy SWOT w strategiach rozwoju województw z uwzględnieniem zapisów zawierających cechy relacyjne (n=1719)

Lp.	REGION	MOCNE	MOCN_rel	SŁABE	SŁAB_rel	MOŻLIWOŚCI	MOŻL_rel	ZAGROŻENIA	ZAGR_rel	RAZEM	RAZEM_rel
1.	DOLN	61	1	62	5	58	5	51	2	232	13
2.	KUJA	3		9	1	6		7	2	25	3
3.	LUBE	6	1	15	1	11	5	4		36	7
4.	LUBU	38	2	45	6	16	3	16	2	115	13
5.	LODZ	37	1	63	7	47	2	31		178	10
6.	MAZO	12		14	1	16	1	19		61	2
7.	OPOL	31	2	36	2	26	3	15		108	7
8.	PODK	41	1	56	5	41	9	38	2	176	17
9.	PODL	11		24	3	16	2	11		62	5
10.	POMO	8		10	2	6	2	6		30	4
11.	SLAS	46	4	49	5	39	6	45	3	179	18
12.	SWIE	12		18		23	5	18	1	71	6
13.	WARM	23	3	29	1	17	6	8		77	10
14.	WIEL	49		69	3	44	1	36		198	4
15.	ZACH	46		53	3	41	1	31		171	4
	RAZEM	424	15	552	45	407	51	336	12		

Źródło: Opracowanie własne.

Analiza zapisów strategii rozwoju województw, pod kątem występowania w nich określeń dotyczących szeroko rozumianych cech relacyjnych dostarczyło interesujących obserwacji. Łącznie zidentyfikowano 123 takie zapisy, co stanowi nieco ponad 7% wszystkich zamieszczonych w analizach SWOT badanych województw. 60 z nich zostało umieszczonych w części analizy dotyczącej zasobów regionu (mocne i słabe strony), zaś 63 w części dotyczącej czynników mających potencjalny wpływ na jego rozwój.

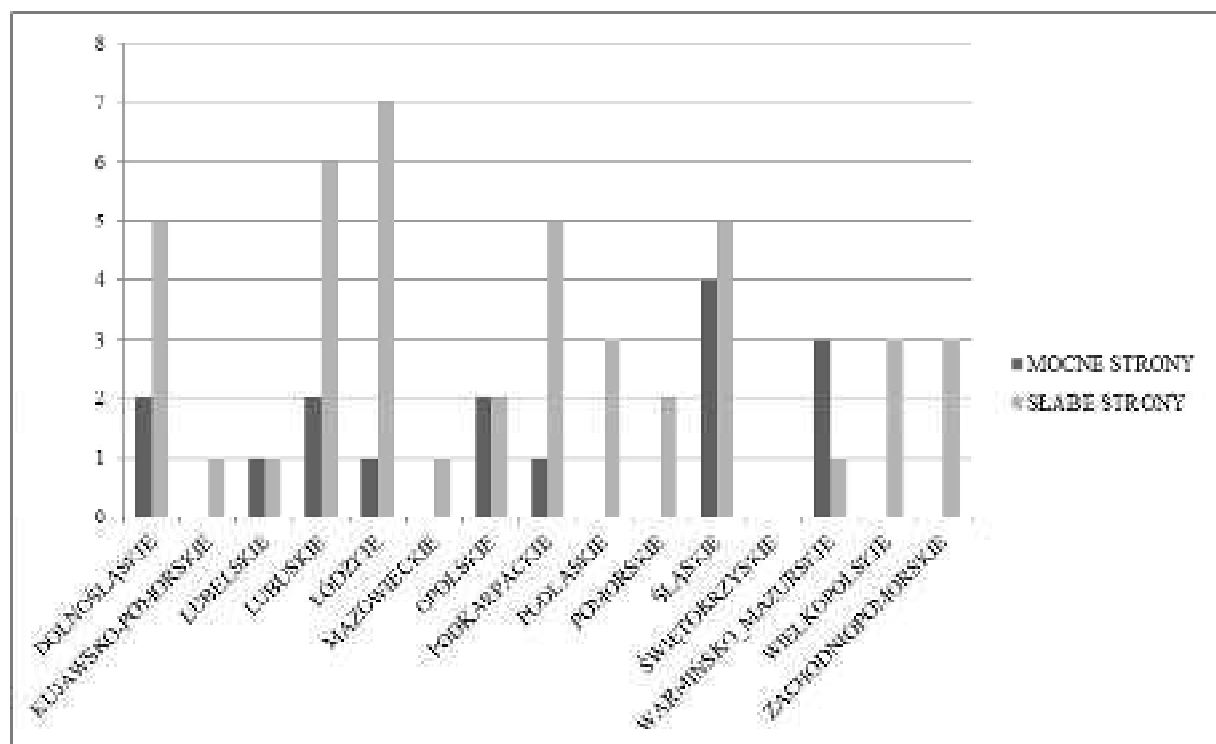
Zapisy nawiązujące do różnego rodzaju relacji zidentyfikowano we wszystkich badanych dokumentach województw. Jednak odnotowano znaczne różnice w natężeniu ich występowania. Zdecydowanym liderem w częstotliwości występowania stały się województwa: śląskie (18) i podkarpackie (17). Na drugim biegunie znalazło się województwo mazowieckie (2) oraz kujawsko-pomorskie (3).

Zasoby relacyjne jako atuty i słabości województw

Wymienione w treści analizy SWOT zasoby relacyjne znalazły się zarówno po stronie atutów jak i słabości. Ich proporcje nie układają się jednak symetrycznie. Zaledwie ¼ z nich znalazła się w mocnych stronach regionów, natomiast aż ¾ w stronach słabych. Na Wykresie 1 prezentujemy rozkład zidentyfikowanych zasobów relacyjnych z podziałem na mocne i słabe strony wg województw.

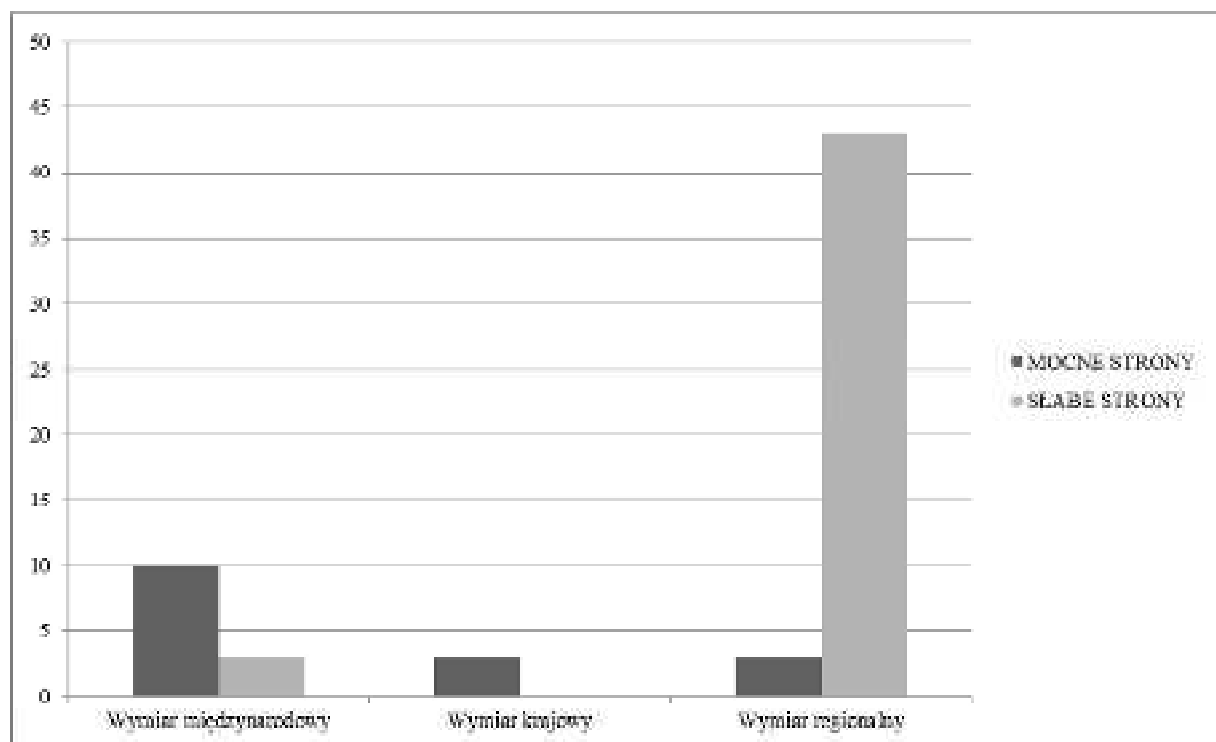
Warto pogrupować te zapisy wskazując na geograficzny zasięg relacji o których mowa oraz na to jakich obszarów merytorycznych zapisy te dotyczą. Graficznie zaprezentowano te informacje na Wykresie 2. W kategorii mocnych stron dominuje wymiar międzynarodowy wskazanych zasobów relacyjnych. Widać, że regiony po 15 latach prowadzenia międzynarodowej współpracy województw, zdobyte doświadczenia traktują jako atut i czynnik podwyższający ich pozycję. Wymieniane są zwłaszcza relacje z regionami partnerskimi „dobre doświadczenia współpracy z regionami partnerskimi oraz udział w licznych krajowych i międzynarodowych organizacjach i projektach” [WAR], „rozbudowana współpraca terytorialna i międzynarodowa” [DOL].

Wykres 1. Liczba zapisów dotyczących zasobów relacyjnych w analizach SWOT strategii rozwoju województw do 2020 ze wskazaniem miejsca ich umieszczenia (mocne/słabe strony) (n=123)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 2. Wymiary zasobów relacyjnych zidentyfikowanych w mocnych i słabych stronach analizy SWOT strategii rozwoju województw do 2020 (n=60)

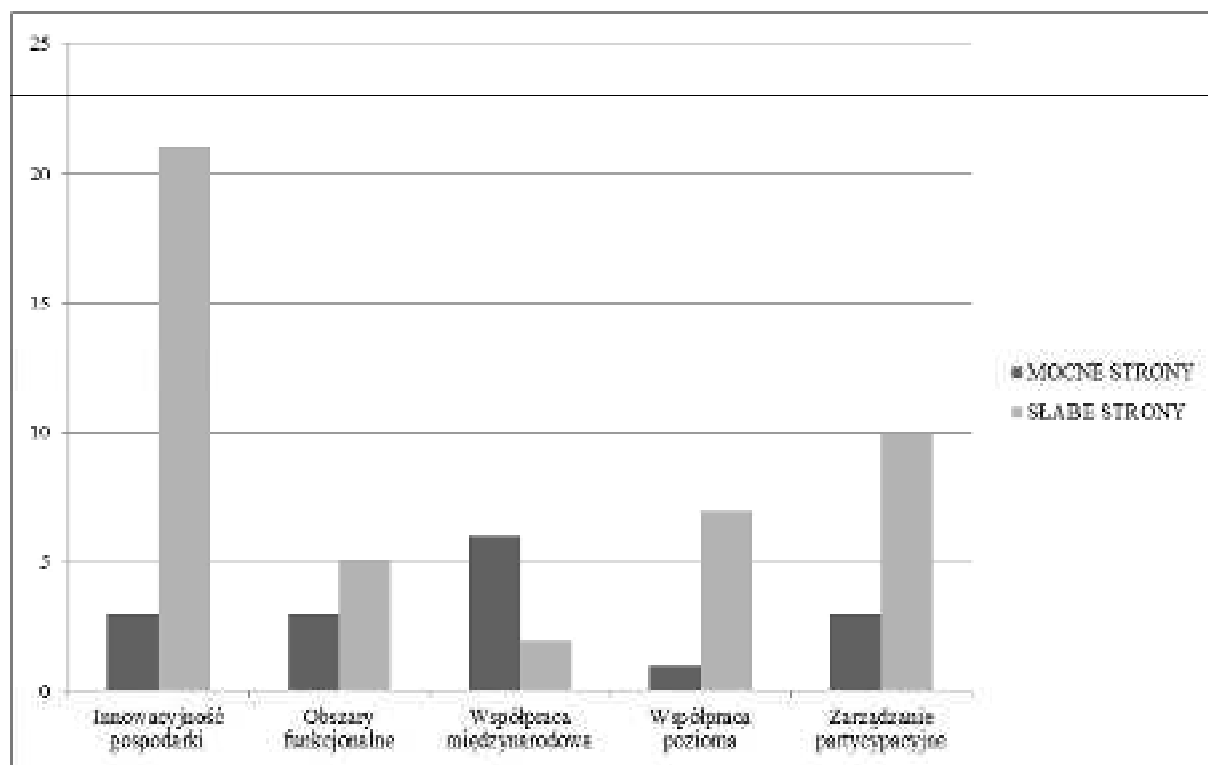

Źródło: Opracowanie własne.

Inaczej przedstawia się sytuacja z zasobami relacyjnymi umieszczonymi po stronie słabych stron. Tutaj niemal wszystkie dotyczą wymiaru regionalnego. Żaden z zapisów nie dotyczy wymiaru krajowego, a wymiaru międzynarodowego zaledwie 3. Może to świadczyć o tym, że regiony nieźle sobie radzą na arenie międzynarodowej, ale na własnym podwórku budowanie relacji wygląda znacznie gorzej. Brak zapisów o zasobach relacyjnych w wymiarze krajowym może natomiast dowodzić, że regiony nie doceniają kształtowania relacji z podmiotami krajowymi, lub traktują istniejące powiązania jedynie w wymiarze administracyjnym.

Zasoby relacyjne, jak wskazano już wcześniej, mogą dotyczyć różnych obszarów. Analiza zapisów dotyczących tych zasobów pozwoliła na zidentyfikowanie następujących kategorii: innowacyjność gospodarki, współpraca międzynarodowa, obszary funkcjonalne, współpraca pozioma oraz zarządzanie partnerskie. W kategorii mocnych stron, gdzie odnotowano bardzo niewiele wskazań dominuje wspomniana już współpraca międzynarodowa. Autor zdaje sobie sprawę, że pod tym terminem mogą znaleźć się liczne obszary kompetencyjne, jednak z uwagi na relatywnie niewielką ilość wskazań nie zdecydowano się na ich szczegółową identyfikację.

Wykres 3. Obszary, w które wpisują się zidentyfikowane zasoby relacyjne w analizach SWOT strategii rozwoju województw do 2020 (n=60)

Źródło: Opracowanie własne.

Znacznie więcej wskazań odnotowano w kategorii słabych stron. Blisko połowę zidentyfikowanych tu zapisów dotyczących zasobów relacyjnych można było sklasyfikować jako dotyczących innowacyjności gospodarki. Relatywnie wiele, bo aż 10 wskazań dotyczyło zarządzania partycypacyjnego. Świadczyć to może o świadomości osób budujących strategię, że współpraca sfery społecznej, prywatnej i publicznej w procesie zarządzania konkurencyjnością regionu jest potrzebna. Dodać można, że zaledwie 2 zapisy traktują o współpracy międzynarodowej jako słabości regionu.

Czynniki stanowiące możliwości i zagrożenia dla rozwoju zasobów relacyjnych województw

Druga część analizy SWOT dotyczy identyfikacji zewnętrznych czynników, które mogą wywierać pozytywny (możliwości) lub negatywny (zagrożenia) wpływ na rozwój regionu. W badaniu podjęto próbę identyfikacji tych

czynników, które odnoszą się do zasobów niematerialnych regionu, zwłaszcza tych relacyjnych. Zidentyfikowano łącznie 63 zapisy, z których aż 51 dotyczy możliwości, a zaledwie 12 zagrożeń. Sugeruje to, że twórcy dokumentów strategicznych bardzo optymistycznie patrzą w przyszłość i dostrzegają wiele czynników sprzyjających rozwojowi sieci relacji w regionie. Nie potwierdza tego szczegółowa analiza tych zapisów. Okazuje się bowiem, że większość z nich to wskazanie pożądanego stanu w odniesieniu do zasobów relacyjnych w regionach. Dominują zapisy życzeniowe. Dla zobrazowania zapisów dotyczących możliwości, przytoczymy kilka z nich: "intensyfikacja współpracy transgranicznej" [OPOL], „wzmocnienie współpracy w ramach Euroregionu...” [PODK], „sieciowanie funkcji zewnętrznych ośrodków miejskich” [MOZL], „rozwój powiązań sieciowych krajowych i zagranicznych” (PODL), „kooperacja i powiązania klastrowe” [WIEL].

Tylko nieliczne stanowią rzeczywiste czynniki otoczenia, mogące mieć pozytywny wpływ na rozwój relacji, np.: „stworzenie strategii i zasad współpracy polsko-czesko-słowackiej” [SLAS], „przyspieszenie zmian strukturalnych w rolnictwie... specjalizacja w najbardziej opłacalnych kierunkach agrobiznesu przy współpracy ze sferą nauki” [LUBE]. Fakt, że relatywnie najwięcej zapisów relacyjnych występuje w „możliwościach”, świadczyć może o uświadomieniu sobie przez autorów strategii potencjału, jaki niesie ze sobą kapitał relacyjny.

Zagrożenia związane z relacjami zidentyfikowano zaledwie w sześciu dokumentach i średnio wskazano na 2 czynniki. Są one dość zróżnicowane i trudno pogrupować je tworząc jednorodne kategorie. Niewątpliwie jednak częściej niż w przypadku możliwości stanowią one zidentyfikowane czynniki mające wpływ na rozwój relacji w regionie. Warto wymienić kilka przykładów: „Rosnące usieciowienie gospodarek UE przy niskim poziomie zaangażowania polskich podmiotów” [DOLN], Niewystarczająca współpraca Bydgoszczy i Torunia w zakresie działań rozwojowych, zwłaszcza związanych z rozwojem potencjału metropolitalnego” [KUJA], „Brak systemowych rozwiązań w zakresie wspólnego kreowania oferty edukacji zawodowej i technicznej pomiędzy pracodawcami a sektorem edukacyjnym” [LUBU]. Pojawiają się też zapisy związane z istniejącymi regułami prawa lub ich brakiem, np: "Problemy legislacyjne i proceduralne w zakresie prowadzenia polityki międzynarodowej między regionami partnerskimi" [SLAS].

Podsumowanie

W opracowaniu starano się przybliżyć podejście zasobowe do budowania konkurencyjności regionu. Zdaniem autora w kontekście współczesnych koncepcji rozwoju terytorium opartych na rozwoju endogenicznym punkt ciężkości należy położyć na budowanie i wzmacnianie sieci relacji w regionie. W przypadku jednych region jako organizacja terytorialna może być ich uczestnikiem, w innych tylko obserwatorem i promotorem.

Celem badania empirycznego była identyfikacja zasobów relacyjnych w nowych strategiach rozwoju województw i ich charakterystyka. Zasoby relacyjne oraz czynniki mające wpływ na ich kształtowanie okazały się relatywnie mało liczne wobec ogółu zapisów w analizach SWOT znajdujących się w strategiach rozwoju województw do 2020. Ich liczba stanowi zaledwie 7% wszystkich zapisów w analizach SWOT badanych województw. W wyniku analizy treści wyselekcjonowanych zapisów ustalono, że wśród mocnych stron najczęściej wymieniana była współpraca międzynarodowa województw, co świadczy, że polskie regiony mają już wymierne osiągnięcia w tym obszarze. Wśród słabych stron zdecydowanie najwięcej zapisów dotyczyło obszaru związanego z innowacyjnością gospodarki, co może być związane z chęcią wykazania niekompetencji w obszarze, na który można uzyskać wymierne wsparcie europejskie. Tym samym pozytywnie zweryfikowano hipotezę H1. Na uwagę zasługuje jeszcze obszar zarządzania partycypacyjnego, na który wskazywało relatywnie dużo analizowanych zapisów zarówno sklasyfikowanych jako słabe, ale też jako mocne strony regionu. W opracowaniu przyjęto, że zarządzanie partycypacyjne będzie rozumiane jako współpraca organizacji terytorialnej z jej interesariuszami instytucjonalnymi.

Interesującym rezultatem badania jest fakt, że zasoby relacyjne zidentyfikowane wśród mocnych stron regionu dotyczą relacji międzynarodowych, natomiast te zidentyfikowane wśród słabych stron dotyczą relacji o zasięgu regionalnym. Można to zinterpretować w ten sposób, że samorządy regionów zaczynają zdawać sobie sprawę, że regionalna współpraca, czy tworzenie sieci powiązań to wyzwania dla nowego okresu programowania, od których zależy dalszy ich rozwój. Hipoteza H2 została tylko częściowo zweryfikowana pozytywnie (dla zasobów relacyjnych umieszczonych w słabych stronach analizy SWOT), bowiem w przypadku analogicznych zapisów w mocnych stronach zidentyfikowano wymiar międzynarodowy jako dominujący dla zasobów relacyjnych.

Analiza materiału badawczego dostarczyła odpowiedzi na drugie pytanie badawcze: (Jak klasyfikowane są zasoby relacyjne (jako mocne, czy słabe strony) w strategicznej analizie wnętrza regionów?). ¾ zidentyfikowanych w pierwszej części analizy SWOT zasobów relacyjnych umieszczonych zostało wśród słabych stron regionu. Tym samym została pozytywnie zweryfikowana hipoteza H3.

Kolejne pytanie badawcze dotyczące czynników mających mieć wpływ na zasoby relacyjne regionu okazało się być niemożliwe do udzielenia na nie jednoznacznej odpowiedzi. Tym samym nie udało się też zweryfikować hipotezy H4. Było to spowodowane błędnym umieszczaniem w drugiej części analizy SWOT zapisów dotyczących w istocie zasobów relacyjnych, a nie czynników je kształtujących. Autorzy strategii klasyfikowali je najczęściej jako możliwości. W istocie z czynników otoczenia, które merytorycznie pasują do charakteru tej części analizy SWOT można wskazać tylko przepisy prawne i administracyjne oraz wypracowane modele współpracy lub systemy instytucjonalne, które posiadają wymierny wpływ na budowanie relacji w regionie.

Reasumując, przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że samorządy województw zdają sobie sprawę z rosnącej roli zasobów relacyjnych w regionie, surowo oceniają swoje kompetencje w tym zakresie, ale z optymizmem patrzą w przyszłość, pokładając nadzieje w podwyższaniu pozycji konkurencyjnej poprzez budowanie sieci relacji międzyinstytucjonalnych.

The role of the relational resources in building the competitiveness of the region – the contents of the 2020 regional development strategies

Summary: The study attempts to look at the competitiveness of the region from the perspective of the *resource based view*, the theory developed in the business sector. Under this approach, territorial organization wishing to use the resources which are at the disposal of its institutional stakeholders must fall with them in relationships. Particular attention was paid to the role of the so-called relational resources. Nowadays they are contributing to the regional development in the great manner.

The empirical part of the paper concerns '*content analysis*' of the new Polish regional development strategies (SWOT analysis). The existence or deficit of the records pointing to different kinds of relationships in the region was examined. The records were analysed and the conclusions concerning the evaluation of relational resources by regional governments were formulated.

Keywords: Relational resources, intangible resources, competitiveness of the region, regional policy.